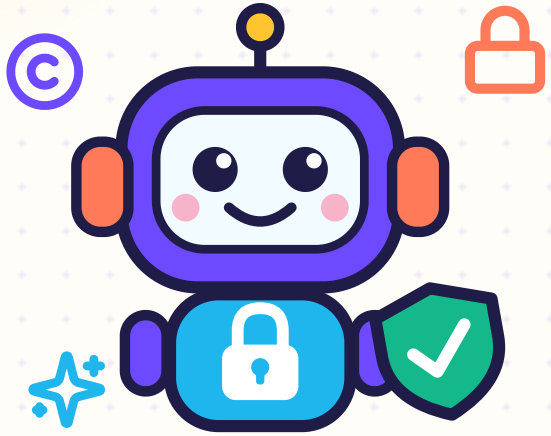

6. SINIF · 4. TEMA · 10. HAFTA

Bilişim Etiği ve Telif Hakkı

Dijital dünyada doğru, güvenli ve saygılı ol

- Etik ilkeler
- Güvenlik önlemleri
- Bilişim suçları
- Telif hakkı

Kazanımlar: BTY.6.4.1 Bilişim etiği kapsamında güvenlik önlemlerini yönetebilme · BTY.6.4.2 Telif hakkı kavramını sorgulayabilme

DİKKAT ÇEKME

Okul bahçesinin kuralları dijital dünyada da var mı?

Okul bahçesinde

- Mızıkçılık yapmayız.
- Sözünü kesmeyiz.
- Lakap takmayız.
- Eşyalara zarar vermeyiz.

Dijital dünyada

- Çevrim içi oyunda kurallara uyarız.
- Yorumlarda nazik oluruz.
- Kimseyi küçük düşürmeyiz.
- Başkasının hesabına, dosyasına zarar vermeyiz.

Arkadaşının fotoğrafını izinsiz paylaşmak hakkında ne düşünüyorsun?

Sosyal medyada yanlış bilgi paylaşmak, küçük düşürücü yorum yapmak hakkında ne düşünüyorsun?

Gerçek hayatta yanlış olan davranışlar sanal dünyada da yanlış mıdır?

BİLİŞİM ETİĞİ İLKELERİ

Teknolojiyi doğru, adil ve sorumlu kullan

Bilişim etiği: Bilgi teknolojilerini ve bilgisayarları kullanırken uymamız gereken ahlaki ilke ve değerlerdir.

Dürüstlük ve doğruluk

Yanlış ve uydurma bilgi yayma, kaynağını belirt.

Gizlilik

Başkalarının kişisel bilgilerini izinsiz toplama, paylaşma.

Sorumluluk

Yaptıklarının sonucunu üstlen, hatanı düzelt.

Mülkiyet haklarına saygı

Yazılım, müzik ve videoların telif haklarına saygı göster.

Zarar vermeme

Virüs yayma, kimseyi üzecek içerik paylaşma.

Sen de bir ilke ekle!

Örneğin: “Arkadaşımın fotoğrafını izni olmadan paylaşmam.”

Her ilkenin bir sonucu var: İlkeye uyarsan güven kazanırsın, uymazsan biri zarar görebilir.

ÖRNEK OLAY · ZEYNEP'İN GÖREVİ

Okul gezisi videosu: 6 adım

Örnek olay: Zeynep'in sınıfı bilim merkezine geziye gitti. Öğretmeni, gezinin kısa videosunu hazırlama görevini Zeynep'e verdi. Video, velilerin onayıyla sınıfın video kanalında paylaşılacak.

1 İzin al

Fotoğrafları seçer, arkadaşlarından izin alır.

2 Hesabını koru

Kanal hesabına güçlü şifre ve ikinci doğrulama ekler.

3 Bağlantıya dikkat et

Gelen şüpheli mesaja tıklamaz.

4 Arkadaşına destek ol

Gruptaki kırıcı yorumlara karşı doğru adımları atar.

5 Emeğe saygı göster

Müziği ve görseli izinli olanlardan seçer.

6 Paylaş

Son kez kontrol eder ve videoyu paylaşır.

Fotoğrafları seç, izin al

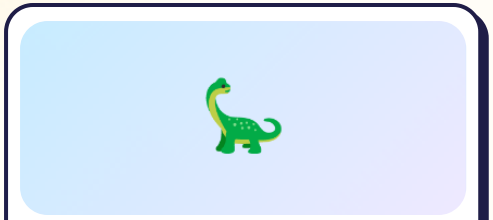

Dinozor salonu
✓ Herkes izin verdi.

Elif teleskopta
✕ Elif istemedi, çıkarıldı.

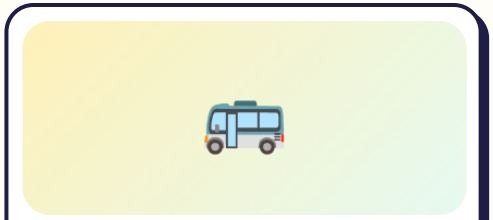

Otobüs önünde
✂ Yaka kartları görünmesin diye kırpıldı.

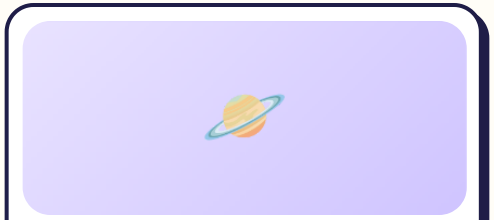

Gezegen maketi
✓ Kimse yok, sorun yok.

Kişisel veri: Bir kişiyi tanımamızı sağlayan her türlü bilgidir. İzinsiz paylaşılamaz.

Kimlik
Ad, soyad, doğum tarihi, vesikalık fotoğraf

İletişim
Telefon numarası, e-posta, ev adresi

Fiziksel
Göz ve saç rengi, boy, parmak izi

Dijital
Kullanıcı adı, konum, arama geçmişi

Eğitim ve sağlık
Okul adı, sınıf, sağlık bilgisi

Başka hangi bilgiler kişisel veridir?

Kanal hesabını koru

Şifren senin dijital kilidindir.

Zeynep'in eski şifresi

`zeynep123`

Adı ve sıralı rakamlar: kolay tahmin edilir.

Yeni şifresi

`Gezi!Dino7_mavi`

Büyük harf, küçük harf, rakam ve sembol var.

İki faktörlü kimlik doğrulama: Şifreden sonra telefona gelen kodla **ikinci kez** doğrulama yapılır. Şifre ele geçse bile hesap korunur.

Kod, kanalı Zeynep'le birlikte açan annesinin telefonuna geliyor.

1 İzin | 2 Hesap | 3 Bağlantı | 4 Destek | 5 Telif | 6 Paylaş

BTY.6.4.1

Şüpheli mesaj: tıklamadan önce düşün

Kanal Destek Ekibi
destek@kanal-odul-ornek.net
09:12

🎉 Tebrikler Zeynep! Videon haftanın videosu seçildi.

🎁 Ödülünü almak için 10 dakika içinde kullanıcı adını ve şifreni gir:

kanal-odul-ornek.net/giris

Zeynep ipuçlarını fark etti

- Videoyu henüz paylaşmamıştı.
- Adres tanımadığı bir adres.
- Acele ettiriyor.
- Şifresini istiyor.

Ne yaptı?

- Bağlantıya tıklamadı, şifresini yazmadı.
- Mesajı annesine ve öğretmenine gösterdi.
- Mesajı bildirip sildi.

Bilişim suçu: Sahte kimlikle şifre ele geçirmeye çalışmak **siber dolandırıcılık** ve **kimlik sahteciliğidir**.
Önlem: Bilmediğin bağlantılara tıklama!

Gruptaki kırıcı yorumlar: siber zorbalık

6-A Gezi Grubu 28 üye

Deniz, uzay salonunda

Gizli Kullanıcı
Bu fotoğrafta çok komik çıkmışsın 😂

Gizli Kullanıcı
Herkes buna gülüyor.

Gizli Kullanıcı
Bunu her yere göndereceğim.

Siber zorbalık: Bir kişinin; internet, cep telefonu, sosyal medya ya da çevrim içi oyun gibi **bilişim teknolojilerini** kullanarak başka birine **bilerek** ve çoğu zaman **tekrar tekrar** zarar vermesidir.

Siber zorbalığın özellikleri

- Bilerek, zarar vermek için yapılır.
- Çoğu zaman tekrar tekrar yapılır.
- Hızla yayılır, çok kişi görür.
- Zorba kimliğini gizleyebilir.

▶ Videoyu izle: Siber Zorbalığa Birlikte Dur

Siber zorbalığa örnekler

Hakaret etmek
Kırıcı, aşağılayıcı mesaj ya da yorum yazmak.

Deniz'in grubunda

Alay etmek
Birinin fotoğrafıyla, sesiyle ya da yazdığıyla dalga geçmek.

Deniz'in grubunda

Tehdit etmek
Korkutan, gözdağı veren mesaj göndermek.

Deniz'in grubunda

Dedikodu yaymak
Biri hakkında yalan ya da kırıcı söylentiler paylaşmak.

Dışlamak
Birini bilerek gruptan, sohbetten ya da oyundan çıkarmak.

İzinsiz paylaşmak
Fotoğrafını, videosunu ya da özel mesajını izni olmadan yaymak.

Sahte hesap açmak
Başkasının adıyla hesap açıp onu küçük düşürecek şeyler yazmak.

Sürekli rahatsız etmek
İstemediği hâlde ısrarla mesaj göndermek.

Deniz kendini nasıl hissetmiş olabilir?

- 😔 Üzüntü ve korku
- 😞 Kendine güveninin azalması
- 🥺 Yalnız ve dışlanmış hissetme
- 📚 Derslerde başarının düşmesi

Siber zorbalığa uğrayan kişinin suçu yoktur; bu herkesin başına gelebilir.

Siber zorbalıktan KORKMA!

K — **Karşılık verme**
Sakin ol, cevap yazma.

O — **Onaylama**
Yabancıların arkadaşlık tekliflerini onaylama.

R — **Reddet**
Zorbalık yapan kişiyi engelle ve bildir.

K — **Kaydet**
Ekran görüntüsü gibi kanıtları sakla.

M — **Misilleme yapma**
Aynı şekilde karşılık verme.

A — **Anlat**
Ailene, öğretmenine, rehber öğretmenine anlat.

Saklama
Yaşadığını içinde tutma.

Söyle
Güvendiğin bir yetişkine söyle.

Engelle Engelle ve bildir.

Zeynep cevap yazmadı, ekran görüntüsü aldı ve Deniz'le birlikte öğretmenlerine anlattı. Arkadaşının yanında durdu.

Her şarkıyı kullanabilir miyim? 5N1K

Zeynep videosuna internette beğendiği bir şarkıyı eklemek istiyor. Önce merak ettiklerini soruyor:

Ne? Telif hakkı nedir?

Bir eseri yaratan kişinin o eserden doğan haklarının tamamıdır.

Kim? Kimin hakkıdır?

Şarkıyı besteleyenin, kitabı yazanın, fotoğrafı çekenin.

Nerede? Neleri korur?

Şarkı, kitap, film, fotoğraf, oyun, yazılım... İnternettekileri de.

Ne zaman? Ne zaman başlar, biter?

Eser yaratıldığı anda başlar. Sahibinin ölümünden 70 yıl sonra biter.

Neden? Neden önemlidir?

Emeği korur, yeni eserler üretmeyi destekler.

Nasıl? Nasıl korunur?

Kayıt gerekmez. İzin almadan kullanmak **fikir hırsızlığıdır (korsan)**.

Zeynep bilgileri güvenilir kaynaklardan doğruladı ve şu sonuca vardı: İnternette bulduğum her şarkıyı izinsiz kullanamam.

Sembolü oku, izinli olanı seç

- Her hakkı saklıdır.
- Kamu malıdır. Telif süresi bittiği için izin almadan kullanabilirsin.
- Bazı hakları saklıdır:
  - Hiçbir hakkı saklı değil. Serbestçe kullanabilirsin.
  - Sahibine atıf yapmalısın.
  - Aynı lisans türüyle paylaşırsan değiştirip kullanabilirsin.
  - Eseri ticari amaçla kullanamazsın.
  - Eseri türetemezsin (değiştiremezsin).

Zeynep'in seçimleri

Ünlü bir pop şarkısı
✕ İzni yok, kullanmadı.

"Yıldız Yolu" müziği
✓ Kullandı, sonuna sahibinin adını yazdı.

Eski bir gök haritası
✓ Kamu malı, kullandı.

Arama motorunun **Araçlar › Kullanım hakları** filtresiyle izinli görselleri bulabilirsin.

1 İzin · 2 Hesap · 3 Bağlantı · 4 Destek · 5 Telif · 6 Paylaş · BTY.6.4.1 · BTY.6.4.2

Kurallara uy, güvenli kal

Güçlü şifre kullan
Zeynep şifresini değiştirdi, ikinci doğrulamayı açtı.

Bilgilerini paylaşırken dikkatli ol
İzin almadan kimsenin fotoğrafını koymadı.

Güvenli bağlantılar kullan
Şüpheli bağlantıya tıklamadı.

Siber zorbalığa karşı dur
Zorbalığı ailesine ve öğretmenine anlattı.

Her zaman ve her yerde etik ol
Emeğe saygı gösterdi, atıf yaptı.

BİLİŞİM SUÇLARI

Bilişim suçları nelerdir?

Kişisel verilerin izinsiz paylaşılması

Kişisel verileri ele geçirmek, başkasına vermek ya da yaymak kanuna göre suçtur.

Zeynep'in hikâyesi: 1. adım

Siber dolandırıcılık ve kimlik sahteciliği

İnternette dolandırıcılık yapmak, sahte kimlik ya da belge oluşturmak.

Zeynep'in hikâyesi: 3. adım

Dijital (siber) zorbalık

İnternette birini tehdit etmek, ona hakaret etmek ya da onu rahatsız etmek.

Zeynep'in hikâyesi: 4. adım

Yazılım korsanlığı

Korsan yazılım, müzik, oyun ya da filmi izinsiz çoğaltmak ve paylaşmak.

Zeynep'in hikâyesi: 5. adım

Diğer bilişim suçları: Sistemlere izinsiz girmek · Sistemi bozmak, verileri yok etmek · Veri hırsızlığı · Virüs gibi zararlı yazılım kullanmak

Bir olayla karşılaşınca sor: Kim zarar gördü? Hangi önlem bunu engellerdi?

EMPATİ ZAMANI · EMEĞE SAYGI

Emeğin izinsiz kullanılsa ne hissederdin?

Müzisyen	Yazar	Mucit	Tasarımcı	Bilim insanı
🎵 Şarkı	📖 Roman, öykü	📱 Teknolojik cihaz	👟 Ayakkabı modeli	💉 Yeni bir aşı

Eren Toprak, “Yıldız Yolu”nu aylarca çalışarak besteledi. Biri onu izinsiz kopyalayıp kendi adıyla satsa emeği boşa gider; yeni müzik yapmak istemeyebilir.

Telif hakkı

Eser sahibinin, eserinin kullanılması konusundaki haklarıdır.

Patent

Bir buluşun kime ait olduğunu gösteren resmî belgedir.

Bandrol

Kitap gibi ürünlerin izinsiz çoğaltılmasını önleyen güvenlik etiketidir.

Fikir hırsızlığı

Emeği izinsiz kullanmaktır. Taklit ürünler tüketicilere de zarar verir.

ETKİNLİK ZAMANI

Şimdi sıra sende!

Etkinlik 1 · Ne Olabilir ki?

Kavanozdan kelime çek, durumu “Uygun” ya da “Uygunsuz” panosuna as.

Etkinlik 2 · Saklama, Söyle, Engelle

Telefon ekranında siber zorbalığa karşı doğru adımları seç.

Etkinlik 3 · Tespit Et, Tedbir Al

Vaka dosyalarındaki bilişim suçunu bul, tedbirini seç.

Etkinlik 4 · Emeğe Saygı

Sembolleri oku, izinli içeriği seç, kavramları tamamla.

Oyun · Etik Kalkanı

Bilişim etiği ve telif hakkı sorularını hızlı cevapla.

Oyun 2 · Dijital Adalar

Dört adayı gez, görevleri tamamla, rozetleri topla.

ÖZET

Bu derste öğrendiklerimiz

- Bilişim etiği; **dürüstlük, gizlilik, sorumluluk, mülkiyet haklarına saygı** ve **zarar vermeme** ilkelerinden oluşur.
- Kişisel verileri **izinsiz paylaşmayız**; hesabımızı **güçlü şifre** ve **iki faktörlü kimlik doğrulama** ile koruruz.
- Şüpheli bağlantılara tıklamayız. Siber zorbalıkta **KORKMA** adımlarını uygularız: **Saklama, Söyle, Engelle**.
- Bilişim suçları: **kişisel verilerin izinsiz paylaşılması, siber dolandırıcılık, kimlik sahteciliği, siber zorbalık, yazılım korsanlığı**.
- **Telif hakkı** eseri yaratanındır. Sembole bakar, izinli içeriği seçer, **atıf** yaparız.

Gelecek derse hazırlık: Dijital ortamlarda güvenli kalmak ve güvenli davranmak için neler yapmalıyız? Araştır.

Kaynak: MEB (2025). Bilişim Teknolojileri ve Yazılım 6 ders materyalleri: Bilişim Etiği İlkeleri, Kişisel Veriler Nelerdir?, Dijital Güvenlik Önlemleri, Bilişim Suçları Nelerdir?, Siber Zorbalıktan Korkma, Telif ve Patent Hakkı, Telif Hakları Sembol Tablosu, Emeğe Saygı Çalışma Kâğıdı · Video: Siberay, “Siber Zorbalığa Birlikte Dur Demek İçin”